

Tiltakozunk

Irta Majtényi Mihály

A gyülesterem félhomályában átsüt a villanylámpák fénye; fénysugaruk vérvörös drapériákra és zászlókra, tömött széksorokra hull.

Akik itt ülnek, azok jórésze nagy távolságot lábolt át, nagy földrajzi messzeséget, hiszen Vajdaság minden városából s távoli falvaiból jöttek — de még nagyobb az a távolság amelyet az idők mélyén tettek: kilométerekkel le nem mérhető. Kezdődött valahol a szegénysoron, talán hatodért kapáláson, nyomorúságos segédmunkás-sorban valamelyik kapitalista gyárban, fűtetlen hatan-egy-szobában. A földemberei közülük azok életét élték, akiket József Attila így énekelt meg

Kis szobában kis parasztok
Egy pipázik, de harasztot.
Ezeken nem segít ima
Gondolkozva ülnek im a
Sötétben.

Töprengő, keserves, munkásember-sorsukkal rották le az élet árát; az életét, amelyért a költő bomlott idegekkel és szörnyű halállal fizetett. S most itt ülnek a drapériás teremben gyári munkásokkal és középparasztokkal egy sorban, értelmiségiekkel egy sorban — s nem véletlen, hogy, az az intézmény, amelynek háza fedelet ad ehhez a gyűléshez, éppen annak a költőnek nevét viseli, aki a régi külváros, a városperem, a gyepsor és szegénysor embereit leginkább szívébe zárta: József Attiláét.

Mert különös dolgok történtek itt nálunk — ezt el nem hallgathatjuk, ezt el kell mondanunk — felszabadult a nép. Sokáig rabságban élt — előbb egy olyan országban, amelyet a népek börtönének neveztek s még azelőtt egy olyan birodalomban, melynek csápjai a középkorig nyultak vissza. Elmondani mindazt amit a dolgozó nép sok évszázadon át szenvedett, ami a nemzedékek sorsa volt, az maga a történelem, a társadalom története. Én most csak azokról beszélek, akik itt ülnek s azokról, akik nevében ezek ma összegyülekeztek: a vajdasági magyar dolgozókról.

Minden népnek volt szabadságharca. A nagy francia, polgári forradalom a maga idejében, a maga körülményei között élén állt az európai haladásnak. Száz évre rá a párisi kommünben a francia főváros népe maroknyi sereget támogatott; reménytelen, egyenlőtlen harc volt, mégis szikrája az első szocialista forradalomnak. Az 1848/49 évi magyar sza-

badságharc dicső lap a történelemben nemcsak a magyarság számára, hanem az egész haladó gondolat számára. A Nagy Októberi Forradalom az orosz nép felmérhetetlen jelentőségű hozzájárulása volt a munkásosztály felszabadulásához, az egész történelemre kiható esemény. A forradalmi erők feszülését és kirobbanását tehát visszamenően, minden időkre követhetjük.

Jugoszlávia népei 1941—1945 között megvívott szabadságharcukkal írták zászlójukra a haladás és a szocializmus eszméjét; ez volt az a harc, melyet egész Európa bámult.

Goethe a „Fauszt”-ban így írja le egy nép harcát

Semmi sánc és semmi várfall!
 Önbizással töltve el
 Felér bármi erős várnál
 Az acélos férfimell.
 Elnyomástól ha írtóztok
 Síkra könnyű fegyverek!
 S még a nők is amazonok
 S hőssé lesz mind a gyerek.

Ilyen volt Jugoszlávia népeinek szabadságharca is. S ez a harc meghozta az ország népének, tehát a vajdasági magyar dolgozóknak szabadságát is. Így lett, hogy a hajdan hatodon kapáló, nincstelen magyar paraszt is kapott földet; sokan ezek közül ma már szocialista munkafarmában élnek, termelősövetkezetbe tömörültek, tehát megtették a lépést előre. Így lett az öntudatos ipári, gyári dolgozó a szocializmus javára termelő rohammunkás; keményen és lelkesen dolgoznak mind a jövőért, hiszen a parasztsággal összefogva ők képezik azt az alapot, amelyre az ország épül, amelyre támaszkodik. A munkás, a dolgozó színvonalát ma már száz és száz tanfolyamon emelik, életviszonyait állandóan javítják, beleszólása Párton és a népiuralmi szerveken keresztül fakujára és városára döntő — mindannyiok akarata nyilvánul meg az államvezetés akaratában.

Mindez úgy hangzik, mint unalmas, felesleges ismétlés. Mégis el kellett mondanunk, mert:

... Amit végeznék, hogy a jövő is lássa
 Írásban meglegyen, s azon kezünk vonása.

(Goethe: Faust)

Mert elhangzott már, hogy mindez hazugság. Hogy nem a szocializmust építjük, hanem a kapitalizmust stb., stb. És felsorolhatnám, folytathatnám unalomig az egész-egész hosszú gyónócédulát, amelyet a Tájékoztató iroda határozata óta mindennap elénk tárnak, fejünkre olvasnak.

Akik a gyűlésterem tömött széksoraiban ülnek itt — s mögöttük messzi tájakon egész népünk — nagyon is jól tudják, mi az igazság. Hogy aki ma dolgozik nálunk az a szocializmust építi. Azt is tudják, hogy a vajdasági magyarságot, a vajdasági magyar dolgozókat nem

zárták ki a jugoszláv népek testvéri közösségéből. Nálunk nem kellett, mint Erdélyben, magának a szovjeterőnek közbelépni, hogy megakadályozza a Maniu-gárda által rendezett székelyföldi vérfürdő továbbterjedését, nálunk nem indultak havas téli napokon áttelepítő-vonatok a magyar határ felé, mint Csehszlovákiában, ahol csak most, 1949-ben iktatták törvénybe, hogy a magyar nemzetiségű embernek is van állampolgári joga, tehát bútor, háza, földje lehet és dolgozhat. Nem. A mi fiaink, akik ott küzdöttek a Petőfi brigádban, közös véraldozatot adtak a népfelszabadításhoz — és küzdenek azóta is a munka frontján a többtermelésért. A mi dolgozóink Goethével mondhatták büszkén

Engedd, hogy a harcok igaz fia
Beálljon a csapat soraiba
Ott lelje és állja meg helyét
A többiekhez adva erejét

Ezt a helyet, a nemzetiségek, így a magyarság helyét is még mélyen a háborúban, 1943-ban biztosította az AVNOJ II. ülészaka — kérnie sem kellett a magyarságnak, megkapta a dolgok természetes fejlődése útján.

S mert mindez így volt, így van, éppen ezért tanúsíthatjuk: nem igaz, hogy nálunk burzsoa-nacionalizmus van, hogy a falvainkban a kulákelemek uralkodnak, nem igaz és százszor nem, hogy kapitalizmust építünk és nem szocializmust.

Mindez ott ült az arcokon, a munkások, parasztok, katonák, értelmiségiek arcán, akik a tömött széksorokban elhelyezkedtek; azok arcán, akiket a hatodon kapálásból, a földtelenségből, a nemzeti elnyomásból és szociális elnyomásból hozott elő Jugoszlávia népeinek forradalma és szabadságharca.

... S a félhomályon átsütött a villanylámpák fénye, a hazugságot áttűzőtt az igazság.

*

Másfél év előtt, amikor a Tájékoztató Iroda hírharangjai először megszólaltak a vajdasági magyar dolgozók még nem láthattak egészen tisztán. Tekintetük elborult — „a tények választóvizében” csak később láthatták és látták meg, mi ez. Élénken emlékeztek még Szántó beográdi magyar követ szavaira, aki bejárta a vajdasági városokat és falvakat és személyesen ezt mondta nekik: örülök, hogy a magyarok és a szerbek így együtt dolgoznak az ötéves terv megvalósításán, ami egyben a szocializmus megvalósítását jelenti. Azt mondta nekik: büszkék lehetnek, hogy szocialista hazájuk ilyen jól megoldotta a nemzetikérdést. (A dolgozó ember nem került össze azokkal, akiknek nevében a követ beszélt — azok meg vezetőinknek mondták ugyanazt).

A dolgozó ember bizony meghökkent, amikor egyszerre azt hallotta, ugyanabból a forrásból, hogy itt nemzeti elnyomás van, hogy az ötéves terv nem a szocializmust, hanem a nyugati imperializmust szolgálja, hogy nincs mit büszkélkednie, sőt szegyenkeznie kell, mert ami itt történik — az fasizmus.

A vajdasági magyar földművesek termelőszövetkezeteit addig példaként emlegették a magyar vezetők. A „Dózsa György” szövetkezet tagjai megmondhatják, hogy hetekig Topolyán tartózkodott, körükben Gergely Sándor magyar író. Gazdasági szakembereik is tanulmányozták ezt a szövetkezetet — mindannyian egybehangzóan hangsúlyozták, hogy szövetkezeteink a szocializmus erős várai. S most váratlan azt kellett hallani a topolyai „Dózsa György” szövetkezet tagjainak, hogy az ő szövetkezetük és minden itteni szövetkezet voltaképpen a kulákok gyülekezőhelye; a falu dolgozóinak azt kell hallani, hogy náluk a kulákelem uralkodik és hasonlókat.

A csodálkozás és ámulás órái elmúltak: a vajdasági magyar dolgozó most már odamondogat. Tudja, hogy az a kampány a JKP vezetői, a Párt és az ország ellen, konstruált vádakból áll. Nap-nap után hallja az éterben üszkösen terjedő valótlanságokat. Azt is tudja, hogy őtőle most jajszót kívánnak-e jajszó hiánya hangosabb minden mesterségesen felfokozott „forte”-nál odaát. S ő nem jajszót üzen, egészen másfajta üzeneteket küldözget!

A vajdasági magyar dolgozó, itt ezen a gyűlésen például meghallgatta a referátumot, aztán odavonult ő is a felszólalói-pulpitushoz, benézett a széksorokban ülő társai szemébe és elmondotta amit ő tud mindezekről. Szava hangos tiltakozás volt. Nem voltak ezek szónoki remekművek, olyan szívből jövő egyszerű szavak voltak. Amit nem tudott az egyik, azt tudta a másik — olyan „móbában” való kiformalása volt az igazi tényeknek.

— „Megszólít a Magyarországról áttjött kettősbirtokos és érdeklődik. Úgy halljuk, hogy itt nálatok négerek vannak, amerikai katonák. Vannak fenét, mondom nekik és hozzáteszem büszkén: itt kommunisták vannak. Hadd értsen szót.”

Tudja ő a vajdasági dolgozó, hogy hová szökött a kulák fölük és szökik még ma is. Neki nem lehet azt mesélni, hogy itt kulákuralom van, amikor odaát százholdas birtokokon terpeszkedik a zsírosparaszt.

Felvonult az értelmiségi is. Komoly számadatokkal bizonyította, hogy sajtónk, könyvkiadásunk hol tart, kultúránk, népi műveltségünk, amelynek gyökerei egyformán a közös szocialista hazát táplálják, hogyan fejlődik. Ilyen számadatok és közismert tények világánál bizony összeomlik a vád a „nemzetiségi üldözésről”.

Felvonult a szélesvállú volt téglagyári munkás. Magyar munkás, aki valahol vajdasági főhelyen irányítja a gazdaságnak éppen azt az ágát, amelyet mint alulról jött, szakember nagyon is jól ismer. A tégláégetés eredményeiről beszélt és arról, hogy igyekeznek kiforgatni ezeket az eredményeket — odaát.

„Mi jól tudjuk, honnan fúj a szél. Vezetőinket magunk állítottuk — amazokét meg Moszkvából küldték. A küldött vezető jól tudja, ha nem pariroz, le is válthatják, igyekeznek hát kiérdemelni gazdája kegyeit.”

Ezt a mondást, amikor lelépett, keményen megapsolták.

Mellettem magyar katonafiúk ülnek. A tisztet a sorukból odainvitalták az elnöki emelvényre, most ott ül a munkaelnökségben. Az a ka-

tonatiszt magyar zsellérgyerek, aki csapattestében arra oktatja társait, hogy a szocialista haza vívmányait meg kell védeni, hogy a szocialista hazát meg kell védeni.

A katonák most feszülten figyelik az új felszólalót. Régi harcos az, a Petőfi brigád volt politikai tisztje, most a Jugoszláv Hadsereg őrnagya: „-945 tavaszán a baranyai Bolmannál vívott hősi csatát a Petőfi brigád, visszaverte a német átförési kísérletet, aztán tovább nyomult előre s nem-sokára már Szlavónia földjén harcolt. A brigád parancsnoka hősi halált halt.”

Régi emlékek az együttiharcoló bajtársokról. És büszkén mondja: „Petőfi Sándor emlékét, a nagy, harcos forradalmi költőét éppen az itteni magyarság emelte magasra, először az egész Magyar-ságban, mert az ellenállás zászlaját először az itteni magyarság vette kezébe — zárt csapategységben már 1943-ban harcolt Szlavónia földjén...”

Lehet-e itt választóvonal, üthet-e éket valaki közénk? Világosan visszacseng a meghozott határozatban: nem.

„Igazi hazánknak érezzük a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságot, amelyhez ezer kapocs fűz bennünket és amelyért készek vagyunk meghozni a legnagyobb áldozatot.”

*

De mi ellen is tiltakoznak dolgozóink?

Konkréten most a jugoszláv-magyar barátsági szerződés egyoldalú felbontása ellen. Bár ezeket a Tájékoztató Irodás dolgokat nem szabad empirikusan, egymástól elszigetelve vizsgálni — Jugoszlávia magyarsága mégis hívatottnak érzi magát, hogy szavát hallassa ebben a kérdésben, a jugoszláv közéleti és kultúrmunkások, a népfelszabadító háború harcosai, a szocializmust építő legkiválóbb munkások és parasztok nagygyűlése útján, külön a magyarországi vezetők címére. Annál is inkább, mert sokat beszéltek neki odaát a „híd” szerepéről. Gyökereit mélyen a talajbabocsátva, az itteni magyarság termelőmunkájával, kultúrájával a közös hazát, a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságot segíti és szolgálja, erősíti, annak hű fia — kulturális, művelődésbeli kapcsolataink jogát az összmagyarsággal az új Jugoszlávia sohasem tagadta meg tőle: ez tehát az a kettősség, amit a „híd” szerepének mondanak. És itt a hídon állva mondja magyarságunk: „tiltakozunk, hogy kezet emeljenek a magyar nép és Jugoszlávia népeinek barátságára.”

S itt előtérbe kerül a barátságról vallott fogalom tisztázása. A jó öreg Bessenyei, a hajdani testőr-író „A természet világa vagy a józan okosság” című verses művében szkeptikus sorokat írt le, körülbelül így jellemezve a barátság egyik válfaját:

Óh kedves barátom, hidd el hogy szeretlek

— Mondd — s hogy meg nem nyugszom, míg meg nem ehettek.

Van ilyen barátság is, volt és van — túlmessze jutnánk bizonyos analógiák megvonásával — ebből a barátságból azonban nem kérünk.

Van aztán a barátság sorában — mert sokféleképpen alakulhat — amikor hajdani egymás ellen uszítottak nyújtanak kezét. A mi dolgozóink, a szláv dolgozók, s az itteni magyar dolgozók szívében éppen úgy, mint a magyarországi dolgozók szívében is boldog kiteljesülés volt a két nép között megkötött barátsági szerződés. Hát ki más, ha nem a szocializmus felé haladó proletárság volt hívatva, kezébe véve a hatalmat, Európa ebben a részében végleges pontot tenni az évszázados sebekre, amelyeket a vad feudalista erkölcsök, még inkább a kapitalizmus körülményei között s leginkább a fasizmus kívülről jövő uszításai következtében kapott a nép — mert a bajokat mindig a nép érzi leginkább a maga testén, s nem az aki a bajokat felidézte.

Én csak kulturális vonalon követem most az eseményeket s felidézem Boldizsár Iván magyar államtitkár szavait:

„Ma 1947. december 8-án, abban az órában, amikor a parlament minisztertanácsi termében még susterog a pecsétviasz a jugoszláv-magyar szerződés pergamentjén, úgy érzem mégis, helytelen módja lenne az ünnepségnek, ha ez a krónika másról szólna, mint két szomszédos nép barátságának erről a nagy ünnepéről. Nemcsak a zászlók pirosa és kékje, pirosa és zöldje ünnepel ilyenkor, hanem valamennyiünk belsejében megcsendül egy hang erre a szóra, hogy: barátság. A háborúvesztés korszaka, az eszmélkedés bizakodó ideje után Jugoszlávia az első ország, amellyel baráti szerződést kötünk.”

A magyar rádióban hangzottak el ezek a szavak — maga az előadás a jugoszláv népek költészetéről szól. Ivan Goran Kovacsicsnak a szabadságharcos, mártírhalált halt jugoszláv költőnek Tömegsír című nagy verses művéről transzcendentális szavai vannak Boldizsár államtitkárnak, sejtetve, hogy 1,700.000 halottnak áldoz.

„Az olvasó nem is sírásra fakad az ezersoros versnek olvasára, hanem a megrendültség tengermélyéből tisztábban és keményebben, mint valaha forr fel benne: ezt soha többé. Soha többé! És ezért szerződik ma, ezerkilencszáznegyvenhét december nyolcadikán Jugoszlávia és Magyarország.

A „soha többé” ügylátszik nem örökérvényű szó. Még csak nem is évtizedes érvényű. Két év után — sőt már fél év után egészen más szavakat lehetett hallani a budapesti rádióban. Ne csodálkozzanak hát, hogy a vajdasági magyarok, akik változatlanul vallják és hiszik a „soha többé”-t, tiltakoznak.

A barátság szó értelmén és lényegén tehát széles skála zeng-bong és ez baj, mert az igazi barátság csak egyértelmű lehet.

A vajdasági magyar dolgozó jól tudja, hogy a magyar néppel kötötték ezt a szerződést. A reakció elemeire — a magyar és szerb itteni reakciósokra — hideg tuss volt. Ő a szláv munkástestvér kezét fogta szorosabbra a szó hallatára: ez a barátság jól esett neki, hiszen önmagát tagadná meg, ha, nem így lenne. A munkás és forradalmi vörösség mellett neki a hazája piros kékje és a népe piros-zöldje ott van a szívében — s most egyszerre azt hallja, hogy a „soha többé” égignyúló kiáltást egészen más dolgok váltották fel odaát. Sortüzek, amelyek felvil-

lanó fénye erősen a múltra emlékeztet. Rágalom, amely erősen a múltra emlékeztet. Ronggyá tépett szerződés — ami fokozottan a múltra emlékeztet.

A barátság és a baráti kézfogás értelmét a vajdasági magyar dolgozó nálunk tiszta és igazi értelmében, a Testvériségben és egységben ismerte fel. A JKP világos és félre nem ismerhető irányvonala kizárta minden feltételét annak, hogy éppen itt a Vajdaságban a magyarság k o l l e k t í v e n, együttesen feleljen egyesek szörnyű háborús gaztetteiért, mégha azt nagyobb csoportok is támogatták s a vajdasági magyarság soraiból is voltak támogatók. Nem, a szlávság nekünk őszinte baráti jobbot nyújtott és meghallgatta a JKP szavait, a marx-lenini, vagy ha úgy tetszik: a sztalini nemzetiségi politikáról; mi is meghallgattuk és azóta megértjük egymást.

*

Jól emlékszünk még Milován Gyilasz szavaira 1948. március 15-én a magyar szabadságharc centenáriumi ünnepein. Gyilasz akkor a magyar országgyűlésen, mint vendég, ezeket mondta:

„Száz évvel ezelőtt, amikor a magyar nép fegyverbeszállt az idegen és feudális elnyomás ellen, Európában még nem voltak olyan erők, amelyek képesek lettek volna ezt a forradalmat az európai reakció ellenőzönlésétől megvédeni. Keleten az orosz cárizmus, északon és nyugaton a német feudálisok vették körül a magyar népet, délen pedig — a szerbeknél és horvátoknál — saját belső reakciójuk folytán még nem fejlődtek ki olyan erők, amelyek képesek lettek volna felkelésre a magyar forradalom megvédésére. Sőt, ezen népek reakciós és feudális uralkodórétegeinek sikerült Jellasics bánnal, Rajjacsics pátriárkával és Karagyorgyevics Sándor herceggel az élükön még azon kevés haladó erőt is, amely Horvátországban, Szerbiában és a Vajdaságban jelentkezett, elfojtani, hadsereget gyűjteni, hogy Ausztria javára elősegítsék a magyar forradalom elnyomását.

Egyes történetírók később megkísérelték a horvát és szerb rétegek reakciós szerepét azzal mentetni, hogy a magyar forradalom vezetői a horvát és szerb érdekekkel szemben nem tanúsítottak kellő megértést, megfosztván a horvátokat és szerbeket nemzeti jogaiktól még a forradalom ideje alatt. Az ilyen történetírás azonban lényegében nem felel meg a tárgyilagos és pártatlan tudománynak.

1848-ban a kis magyar nemzet alapjaiban rengette meg az öreg feudális Európát. A magyar forradalom a magyar történelem legdicsőbb oldala volt és maradt is és egyidejűleg egyike az emberiség felszabadító harcairól írott történelem legszebb oldalainak. A magyar forradalom, bár elfojtották, egy új kor kezdetét jelenti a magyar nép történetében és egyike volt azon korszak nagy történelmi eseményeinek, amelyek lehetővé tették az új társadalmi viszonyok kifejlődését Európában. 1848 után, azaz a magyar forradalom után is — a reakció győzelme ellenére — Európa nem maradhatott többé olyanak, amilyen volt.”

Igen, ezt mondta Gyilasz a tárgyilagosság hangján. Kimondta az igazat, hogy megtisztítsa saját nemzete történetét a hamisításoktól, félreértésektől, illuzióktól.

S mit kapott a jugoszláv népfelszabadító harc a magyar vezetőkől, milyen történelmi értékelést?

Ezt semmiesetre sem kapta meg.

Röviddel a Tájékoztató Irodás nyilatkozat megjelenése után 1941. március 27-ének alábecsülését magától Rákosi Mátyástól, aztán, ahogy a magyar vezetők egyre jobban elmerültek a Tájékoztatóirodás ingoványban — kapta végül a Rajk perben azt a szörnyűséget, hogy a jugoszláv népfelszabadító harc vezetői voltaképpen imperialista ügynökök voltak a harc kezdetétől, sőt Gestapo ügynökök. Hallgatva ezt a per-tákolmányt az ember önkéntelenül megkérdezheti: szóval a Gestapo, jugoszláv földön önmaga ellen harcolt, partizánsapkás jugoszláv hazafiak útján?

Pedig nálunk mindenki nagyon jól tudja — a magyarországi vezetők is jól tudják — hogy ez a belülről indult küzdelem szabadságharc volt, a JKP által irányítva — de még milyen! Abban a reménytelennek látszó időpontban indult, amikor, a szovjet népeit kivéve, sehol Európában nem mukkant egyetlen nép sem a német csizma alatt. A világ haladó erőiben vetett hitnek és bizalomnak pompás kifejezése volt ez a népharc, Jugoszlávia Kommunistá Pártja által vezetve a jugoszláv munkásosztály, a parasztsággal összefogva a falvakban és városokban optimista hittel adta véréit, erejét a nagy ügyért, a népszabadságért, megmutatta, hogy így is lehet.

A crnagorai nép nagy költője Petar Petrovics Nyegos mondja egy helyen a „Hegyek koszorúja”-ban:

Bármely kicsiny hegyen áll az ember
Messzebb lát, mint más a domb tövében.
Én is kissé többet látok, mint ti
Jó, vagy balsors adta is ezt nékem.

A jugoszláv munkásosztály vezetői népünk sorsának irányításában „magasabb hegyen álltak” tovább láttak, mint azok ott a domb tövében. S a nép elfogadta tanítását — jó vagy balsors adta, mondták — hiszünk néktek és veletek megünk.

Keressük ezt a magyar államférfiút, aki a fenti tényeket Jugoszlávia népei javára leszögezi — de nem úgy, hogy a népet a vezetőitől különválasztja.

Elismerik-e ezt a világossabban látást valahol is a magyar vezetők a jugoszláv szabadságharc vezéreiről?

A gyűlés ifjúsági szónoka erről így beszélt:

„Rákosi fogadott bennünket és odavezetett a nagy térképhez, megmutatta az országot és azt mondotta: mi a síkság miatt nem vezethettünk partizánharcokat és nem fejthettünk ki ellenállást. Nem beszélt a reakció által jobban félrevezetett magyar tömegekről, nem mondta egyetlen szóval: hiába, ti keményebbek voltatok, a ti vezéretek ott volt a helyszínen, olyan vezéretek, mint Tito. Rákosi elfelejtette egyszerre a magyar földrajzot is, a Bakonyt, Vértest, a Csert, a Mecseket — és azt, hogy a Bácskában, Bánátban nincsenek hegyek, de fegyveres harc itt is volt a megszállók ellen.”

A közönség — ó mily gyengéⁿ elkoptatott szó azok megjelölésére ott a széksorokban — a népgyűlés közönsége velem a felszólalóval. S amikor az kereste a kifejezést a magyar vezetők eljárásának jellemzésére bizony belekiáltottak:

— Opportunista, na!

Egyek voltak azzal, ami elhangzott; mintha ők mondták volna. A névtelen ott a szürke sorokból a hajdani hatodon kapált kukorica parasztja s a város hajdan gyármarta dolgozója.

*

Várnai Zseni, a magyar proletárok költőnöje — akinek „Levél katonafiához” című versére még jól emlékezünk, hiszen a „Ne lőjj fiam, mert én is ott leszek” jelszava volt az őszirózsás magyar forradalomnak — Jugoszláviából visszatérve 1948 elején verset írt „A jugoszláv hegyek között” címmel. A vers két utolsó szakaszát itt közöljük:

Így harcoltak a hegyek is
a kemény óriások
a hegyi nép örök bajtársai
nagy örök partizánok;
roppant tüdejük sípjain
a szelek orgonálnak
s hallottam szárnycsapásait
a szabadság dalának.

Kihajoltam az ablakon
és szemem pillantása
köszöntéssel felrepült
a hegyek homlokára
S láttam, amint a napkorongon
Szinte aranyból verve
Úgy ragyog széles mellükön
Mint Tito érdemrendje.

Ha a költő, aki pár hetet töltött Jugoszláviában és versében a népfel-szabadító harcot bogozva a verssorok közt ringó képeiben egy hasonlathoz jutott, amelyben még a napkorongot is Tito érdemrendjének látja csillogni a hegyek széles mellén — ez annyit jelent, hogy ez a név öbenne is úgy alakult ki, mint az ellenállás jelszava; hogy itt bérc és harcos, fegyver és Tito egyet jelentenek.

S ha a magyar költő most itt ezen a helyen, ezen a gyűlésen elmondhatná ezt a versét tisztán és változatlanul meghallaná, Tito nevé-nél a felcsendülő tapsot. Meghallhatná azt, amit akkor is hallott, hogy nálunk a bérc, a fegyver, a harc és Tito egyet jelentettek és egyet jelentenek ma is. A költő lelkesen építette bele versébe a népnek sőt a tájnak, a hegyeknek a népharcok hőisével való elválaszthatatlanságát — milyen badar kívánság most ettől a néptől, amely nemcsak a harcost, hanem az építőt is megismerte vezetőjében — azt kívánni, hogy elvlassza őt önmagától.

Neki egy elvillanó kép az egész, ahogy maga mondja „Én árnyképét őrzöm már a nagy szabad hegyeknek” — mibennünk azonban úgy élnek a dolgok valóságosan, lelkünkbe beépítetten. Mi nemcsak értelmünkkel hadakozunk a hazugságok és az árulás vádjá ellen — amit tisztán bizonyított ez a gyűlés is — hanem egész érzelmi világunkkal. Ez t az akcenciát nem tudtuk beleírni abba a határozatba.

*

Vajdasági költőknek, Laták Istvánnak van egy verse a vajdasági magyaroktól, régi vers ez még 1945. januárjában íródott:

... Riadtan, tudatlan topognak szerteszét
S ügyetlen tárja ki mind a dolgos kezét
E nép negyvennyolc óta nem élt szabadon
Nehezen kél fásult szívében a vígalom
Tétova: nem vádol, nem kér és nem tervez
Lassan eszmél fel, hogy szabadsághoz ért.

A verset a költő ezekkel a szavakkal fejezi be:

Itt kell talpraállni a testvérepekkel
S építeni, jó vajdasági magyarok.

Értsük meg: a költő nem azokhoz szólt, akik világosan felismerve az új világot egész érzelmiükkel és értelmükkel csatlakoztak ahhoz; nem a Petőfi brigádban véruket hullató fiainkhoz szólt ez a vers, hanem a helybentopogókhoz, a nehezen ébredőkhez, akik lelkületben, lendületben, észhezterésben elmaradtak az élenjárók mögött — mi tudjuk, hogy mennyien voltak, azt is tudjuk, nemcsak az ő hibájuk volt mindez. Igen ezeket a tömegeket kellett izzásbahozni, ezeknek kellett a szocializmusról beszélni. Milyen felmérhetetlen érték volt akkor a felénknyújtott baráti jobb. A dolgok félreismerése folytán megtett minden hibás lépés megölte volna akkor a lelkekben pisllákoló fényt — az olyan hibás lépések, mint Csehszlovákiában például.

Kinek köszönhattük mindazt, hogy jól történt minden és helyesen történt?

A Pártnak és Titonak. Akiik a szocializmus távlatát adták meg a vajdasági magyarnak is.

Azért döbentenek meg bennünket a rágalmazó hangok odaátról: Ti nem is akartatok soha szocializmust.

Mi nem a tiltakozás tényének örülünk és harsonázunk, nekünk fáj, hogy a szocialista országok között egyenjogúságért folytatott elvi harcunkban ilyen helyzetre került sor. Ellenben örülünk annak, hogy a vajdasági magyarság, a vajdasági magyar dolgozó ma már nem „riadtan és tudatlan topog szerteszét”, hanem eljutott az öntudat olyan fokára, amelyben felismeri ki a barátja. Örülünk annak, hogy a barátságról valott fogalmát nem variálja, nem köti helyzethez. Örülünk, hogy dolgozik és alkot a közös hazában és ezzel a munkával, mindennél elsöpröbben tanúsítja, hogy ami itt folyik, az valóban a szocializmus építése.